

22-28 noiembrie 1995

Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului

Între naționalismul de groată și „europenii“ de nicăieri (adică între C.V. Tudor și Gabriel Andreescu)

Interviul săptămânii:

Ana Maria Sandi

pag. 8-9

EMIL HUREZEANU

O supermafie românească în Germania?

pag. 5

MIHAI KORNE

Pauperizarea României

pag. 6

Când un om obișnuit e prins cu minciuna, lumea îl pedepsește prin dispreț, neîncredere și desconsiderare. Dacă minciuna are de-a face cu munca pe care o face, el riscă să fie, într-un fel sau într-altul, penalizat, degradat, chiar dat afară din serviciu. Dar Nicolae Văcăroiu nu este un om obișnuit. El este primul-ministru al României. Ca atare, când el pretinde, împotriva oricărei evidențe, că scumpirea cu 20% a benzinei nu va afecta prețurile cu mai mult de 2% și este imediat dezmințit de realitate, se găsește nici mai mult nici mai puțin decât în întreaga Comisie Națională de Statistică care să-l susțină.

Și totuși, realitatea îi scapă premierului din proiecte precum apa din sită. Prăbușirea leului în raport cu dolarul, rezultat firesc al unei politici economice care refuză reforma autentică și își acoperă cu vorbe eșeurile, nu mai poate fi disimulată de nici un fel de comisii. Prețurile pe piață cresc cu aerul unei fatalități irepresibile. Ce aflăm atunci de la primul-ministru? Că actualele creșteri de prețuri „nu sînt justificabile”. Cu alte cuvinte, de fapt, lucrurile merg bine, deși la prima vedere ele par a merge rău. Contradicție? Nu. D-l Văcăroiu a devenit, s-ar spune, un metafizician: domnia sa știe că există o distincție ontologică între esență și aparență și că ultima

înșală, în timp ce prima reprezintă adevărul. Inflația, așadar, e doar o aparență, o iluzie. Ce fapt produce totuși această Fata Morgana a tranziției? D-l Văcăroiu crede că de vină sînt casele de schimb, băncile, țărani care cresc prețurile la piață, anumite zvonuri răuvoitoare, mafia financiară și, în esență – așa cum a mărturisit-o în persoană la Congresul PUNR –, „anumite forțe dinăuntru și din afară” ce nu vor binele României.

ANDREI CORNEA

Incompetența și naționalismul

Am revenit, prin urmare, după un voiaj pe marea aparențelor, adică a băncilor, caselor de schimb, prețurilor, țărănilor, căldurii inexistente în calorifere, scăderii nivelului de trai, corupției financiare etc., la esență: *esența este complotul internațional împotriva României!* Iar esența se sprijină, desigur, pe dovezi: una, majoră, sînt aplauzele peuneristilor care au urmat decla-

rației primului-ministru; cealaltă, valoroasă și ea, deși mai ascunsă, este reacția de dezaprobare din cercurile bancare. Câci fideliile lui Funar sînt cu toții *buni români*, în timp ce bancherii – nici buni, nici, pe seamă, prea români.

Prin urmare: inflația este „nejustificată”, scăderea nivelului de trai – o aparență, în schimb, conspirația antiromânească – iată adevărul esențial. Aceasta este viziunea politică de ansamblu în numele căreia este condusă astăzi România. O Românie ce, altminteri, afirmă pe toate vocile că dorește „integrarea în structurile euro-atlantice”, ceea ce, de altminteri, ar aduce-o alături de principalii „conspiratori”. Care este aparența și care esența acum? Dar să nu fim răi metafizicieni unde și când nu este cazul, în stilul lui Nicolae Văcăroiu. Să luăm mai degrabă exemplul medicului, încercînd un diagnostic sumar. Societatea românească este minată de două maladii majore – deopotrivă esențiale și aparente pretutindeni, atât la nivel guvernamental, cît și, din păcate, în numeroase cercuri sau publicații importante ale Opoziției. Primul-ministru este doar un caz remarcabil, dar deloc singurul, de îmbolnăvire simultană de aceste două maladii, ce se numesc: *incompetența și naționalismul*.

N.C. MUNTEANU

Opoziția, după Coposu

Înainte de a se refugia în istorie și în lumea umbrelor istoriei românilor, Corneliu Coposu a mai făcut un ultim serviciu Opoziției, Convenției Democratice din România și Partidului Național Țărănesc Creștin Democrat, partid care-i datorează atât de mult pentru renașterea lui după 45 ani de noapte totalitară. Omagiu tăcut și aproape unanim adus de sute de mii de oameni, elogiile prietenilor și adversarilor politici, între care n-au lipsit cei mai nerușinați dintre calomniantori, dovedesc că în percepția opiniei publice s-a schimbat ceva. Mai mult decât răspătă pentru viața și ținuta morală, amândouă exemplare, e poate și semnul că românii își dau abia acum seama ce a însemnat Corneliu Coposu pentru redemocratizarea vieții politice din România, pentru acceptarea pluripartidismului de către „emananții” Revoluției din Decembrie. Poate că românii, victime ale reflexelor condiționate dobândite în 45 de ani de comunism, atât de înclinată la compromis, atât de dispusă să sesizeze oportunitățile și să accepte răul din ei și din jurul lor, să fi ajuns, în sfârșit, la concluzia că așa nu mai merge, că e nevoie de o schimbare.

În absența unui testament politic, subliniat cu grabă de mai toți cei cu responsabilități în PNȚCD și în Convenție, toată lumea s-a grăbit să sublinieze că scopul imediat este unitatea, chiar dacă ea nu mai este ce a fost la trecutele alegeri. Însă chiar în timpul dolului s-a pus problema în ce măsură Convenția va rămâne strâna unită în sprijinirea candidatului unic la președinție, așa cum se hotărâse în timpul vieții liderului țărănist. Dacă în privința unității țărăniștilor n-ar exista probleme, a afirmat unul din liderii din mai tinăra generație, „în ce privește Convenția, lucrurile sînt mai complicate, existînd încă de cînd trăia Corneliu Coposu, planuri de schimbare”. Iar schimbarea privește persoana candidatului la președinție. Ar fi o problemă despre care se discuta încă pe cînd liderul țărănist mai era în viață.

Și cu asta a ieșit la iveală o figură mai veche a Opoziției grupate în jurul Convenției. Nu doar pentru că acolo există oameni cu apetit pentru președinție care n-au renunțat și cărora, la venirea din Germania, Corneliu Coposu le-a cerut iertare că mai trăiește. Dar acesta a fost unul din cele două motive pentru care două sau trei partide dinamice au părăsit Convenția, al doilea fiind felul în care s-a hotărît candidatura la președinție și, deci, democrația care există în Convenție. Nu e un secret pentru nimeni că PNȚCD controlează Convenția și își impune deciziile grație unor partide care nu au altă activitate în afara prezentei în Convenție și unor asociații nepolitice. Că problema e serioasă s-a văzut și din comunicatul dat după prima reuniune a Convenției după dispariția liderului incontestabil. În afara cuvintelor de circumstanță, Convenția s-a grăbit să anunțe că rămîne unită în jurul candidatului deja desemnat, așa cum a fost desemnat. Același lucru a fost reafirmat și de partidele de burnar care nu ies din cuvîntul țărăniștilor.

Nici vorbă însă de o analiză mai serioasă a șanselor acestui candidat în noile condiții create, dacă nu cumva candidatul Convenției este exact adversarul care convine Puterii actuale și președintelui Ion Iliescu. O astfel de analiză se impune, după cum trebuie răspuns la întrebarea în ce măsură Convenția dorește să câștige realmente sau se va mulțumi cu rolul subaltern și neputincios de opoziție.

Sînt de reevaluat și alte opțiuni mai vechi ale Convenției. Analiza privită cîreia guvernul Văcăroiu va cădea în trei luni de la numire s-a dovedit irealistă. Desigur, refuzul întemeiat pe principii morale impune respect, numai că politica, mai ales la noi, e departe de a fi morală. E greu de lucrat cu un adversar imoral, cu unul amoral nu e nimic de făcut. Poate Opoziția să se complacă în această neputință într-un moment din ce în ce mai dramatic pentru țară? N-ar fi nevoie în acest context de dialog, de suplețea care impune și compromisul, de un pragmatism care nu e tot una cu oportunismul și cu cedarea de la marile principii, în măsura în care acestea există, sînt viabile și aplicabile?

În fine, n-ar fi momentul ca Opoziția, țărăniștii în primul rînd, să-și pună problema unei întineriri a rîndurilor sale? Toată stîmă pentru cei care au suferit în închisorile comuniste, însă, în actualul context, trecutul nu mai este condiția nici necesară și nici suficientă în cîmpul luptei politice. Dincolo de principii, de programe și de platforme electorale, în politică e nevoie de chipuri noi, de dinamism și, la urma urmei, pur și simplu, și de rezistența fizică. Problemele țării sînt mai degrabă în Militari și Balta Albă decît în Sala Omnia sau pe Dealul Mitropoliei, mai degrabă la Galați, Hunedoara și Calărași decît la București, mai degrabă în orașele mici decît în cele mari, mai degrabă la țară decît la oraș. Sînt prea multe locuri în care, din păcate, Opoziția e prea puțin prezentă. Acolo trebuie căutate vorturile cele mai multe, pentru că acolo sînt cei mai mulți alegători, acolo se află majoritatea nehotărîților, neștiutorilor, neinformaților. Cu condiția ca Opoziția să nu se eternizeze și să sufere în opoziție.

Inscripție in memoriam

La trei zile după dispariția celui care va rămîne pentru noi o întrupare nobilă de cuget românesc, flința lui Corneliu Coposu dobîndește adevărate dimensiuni: așa va trebui de acum înainte să arate un om politic exemplar: Parlamentul Românesc. Am avut privilegiul unei lungi convorbiri cu ocazia cîinei oferite aici de prietenii Convenției Democratice, într-un decor cu reflexe istorice, din legendara Grand' Place, iluminată blind, pentru a sugera un amurg al Renașterii (majoritatea clădirilor datînd din secolul XVI). Totul în comportarea și ținuta sa purta mereu amprenta unei omenii sincere, lipsită de ambiguitatea unor calcule politice meschine. Tocmai fiindcă nu eram un adept convins al opțiunilor sale strategice, m-a impresionat sinceritatea omului politic și mai ales înălțimea vederilor sale.

Am ales de fapt împreună un drum anevoios care cultivă intranșigenta și promovarea idealului de integritate națională în spiritul democrației, fără să ne jignim conaționali (fie că ar vorbi o altă limbă sau că ar împărtăși alte convingeri religioase). Am înțeles dăruirea sa pentru platforma Convenției; a știut de fapt să interpreteze aspirațiile generației interbelice în perspectiva generației de mîine. Intervin aici și respectul pentru ideea monarhică și reflexele unor ani lungi de captivitate care au decantat suferința, au accentuat căutarea unei formule politice de regenerare a democrației române pentru a se încetățeni respectul persoanelor umane.

Acum se rostesc mîhnirea și grija noastră cea mare („die Mutter Sorge” – o îngrijorare goetheană); am dori să dănuiesc „o făclie de veghe” pe lespede și de mormînt, acolo, în al țării hotar. Se vor găsi, sperăm, noi încumetări și noi inițiative inspirate de gîndirea lui Corneliu Coposu. Numai astfel de proiecte au de partea lor un consens european; ceea ce a durat un om de bună-credință poate înfrunta toate vitregiile unei conjuncturi economice precare. O astfel de personalitate ne îngăduie să continuăm un dialog politic cu noi perspective. Ne înclinăm pe ocazută lespede proaspătă de mormînt cu sentimentul regăsirii în cuget și simțiri.

MIHAIL NASTA

Din partea unui grup de prietenii belgo-română
Bruxelles, 14 XI 1995

PARLAMENT

Toate partidele trebuie să dovedească că au 2.500 de membri

Dezbaterile Legii partidelor la Camera Deputaților s-a încheiat săptămîna trecută. Dintr-un obicei deja împămintenit la parlamentarii noștri, pe măsură ce discuțiile s-au apropiat de final, proiectul, în loc să fie clarificat și simplificat, a fost încărcat cu tot soiul de amendamente inutile, suferind de exces de reglementare.

Bunaoară, proiectul conține reglementări extrem de amănunțite privind structura internă a partidelor, reglementări care în mod normal ar fi trebuit lăsate la latitudinea fiecărei formațiuni politice. Articolul 10, de pildă, stabilește ce trebuie să cuprindă statutul partidului: drepturile și îndatoririle membrilor, sancțiunile disciplinare, procedura de alegere a organelor executive și competențele lor, modul de administrare a patrimoniului și sursele de finanțare, competența adunării generale a membrilor sau a delegaților acestora etc.

Capitolul referitor la donații a dat multă bătaie de cap deputaților. În final, la propunerea Comisiei, s-a votat pentru reducerea sumei maxime pe care un partid o poate primi sub formă de donație, de la 0,01% la 0,005% din veniturile bugetului de stat pe anul respectiv. Așadar, nici un partid nu va putea accepta într-un an donații mai mari de 750 milioane lei. De asemenea, li s-a interzis partidelor să accepte donații „oferite cu scopul evident de a obține avantaje economice sau politice”. Vocile unor deputați care au încercat să sublinieze ridicolul acestei prevederi au fost ignorate de majoritari.

În schimb, partidele vor beneficia de o reducere substanțială (de aproape zece ori) a cheltuielilor pentru telecomunicații, energie electrică și termică, apă, gaze, plata acestora urmînd să se facă la tariful spațiilor destinate pentru locuit și nu pentru societăți comerciale.

În ce privește suma alocată anual de la bugetul de stat, plenul a decis ca aceasta să nu depășească 0,04% din veniturile bugetului de stat, subvenția urmînd să fie proporțională cu numă-

rul de mandate obținute la alegere. Propunerea Opoziției de a se interzice activitatea partidelor de sorginte fascistă sau comunistă a fost respinsă de plen. Nici solicitarea PRM de interzicere a partidelor constituite pe criterii etnice nu a fost acceptată, dar potrivit noii redacții a articolului 3 vor fi interzise formațiunile care prin statutul, programul, propaganda de idei ori prin alte activități îndeamnă la ură națională, defăimarea țării, separatism teritorial, război de agresiune sau la schimbarea ordinii constituționale.

Partidele vor putea să se asocieze între ele într-o alianță politică pe baza unui protocol de constituire. Dacă alianța se va prezenta la alegere cu liste comune, candidații trebuie să fie membri de partid, eliminîndu-se astfel posibilitatea candidaturii independenților pe listele alianțelor. De asemenea, partidele și alianțele vor putea constitui și alte forme de asociere, împreună cu formațiuni civice. Adoptarea acestei prevederi interesează în primul rînd CDR – și, de altfel, Ion Diaconescu a pledat vehement pentru adoptarea ei – care va putea astfel să se prezinte la viitoarele alegeri în componența actuală.

În sfîrșit, mai menționăm și articolul care impune tuturor partidelor existente la data intrării în vigoare a legii să se reinscrie la TMB. Potrivit acestui articol, partidele respective vor trebui, în termen de 6 luni de la apariția legii, să depună la TMB statutul și programul lor, însoțit însă de o listă cu semnăturile a minimum 2.500 de membri fondatori, domiciliați în cel puțin 10 județe, dar nu mai puțin de 100 în fiecare circumscripție. Deputații PDSR, PIM și PSM au propus fie eliminarea acestei prevederi, fie amînarea aplicării ei pînă după alegerile din 1996, dar partidele mari (PDSR, PNȚCD, PD) nici nu au vrut să aadă de amînare. PNȚCD considerînd că și așa legea este prea puțin restrictivă în privința condițiilor impuse partidelor pentru înscriere.

RALUCA STROIE-BRUMARIU

ANA-MARIA SANDI, viitorolog

Trebuie să alergi foarte iute ca să poți rămîne pe loc

- Interviu realizat de CEZAR PAUL-BĂDESCU -

Între știință și artă

Doamnă Ana-Maria Sandi, vă ocupați de viitorologie; vă rog să explicați, pentru cei care nu știu, în ce constă această ramură a științei.

Deja ați afirmat un lucru care dovedește o nefamiliarizare cu domeniul. I-ați spus „ramură a științei” și nu este așa. Viitorologia se află, de fapt, între știință și artă. În nici un caz nu este o știință în sens pozitivist, clasic; este mai mult un exercițiu de imaginare a viitorilor posibili, probabili, dezirabili. Bineînțeles, se folosește un arsenal de metode, de tehnici cât mai riguroase, cu ajutorul cărora se prelucerează informații culese și date statistice. Însă există un echilibru între ceea ce rezultă din prelucrarea datelor și ceea ce este produs de intuiție și imaginație. Dacă ne bazăm numai pe date și le prelungim în viitor, prelungim cumva prezentul și trecutul; lucrurile într-adevăr revoluționare nu vin dintr-o astfel de prelungire.

Ați folosit cuvîntul „viitori” – termen specific viitorologiei.

„Viitori” – fiindcă viitorul nu e predeterminat, nu e unul singur. În orice moment avem în față o paletă de viitori posibili, mai mult sau mai puțin dezirabili. În funcție de scara de valori a fiecăruia sau a grupurilor sociale, un viitor poate fi considerat bun sau rău.

În cadrul viitorologiei, dumneavoastră v-ați ocupat de problema societăților civile (mai cu seamă de cele din Europa de Est) sau a capitalului social.

Da, e un lucru mai recent și nu sînt singulară în aceste preocupări. Vedeți dumneavoastră, o bună perioadă de timp s-a considerat că esențiale în configurarea viitorilor sînt aspectele economice, știința, tehnologia (mereu se spunea: „progresul științei și tehnologiei dă contur viitorului”). Acum 20 de ani a apărut un alt concept, și anume *capitalul uman*. Eu am fost implicată într-un proiect al Clubului de la Roma (se cheama „Orizontul fără limite al învățării”) în care aveam o mare încredere că, prin perfecționarea mecanismelor de învățare, oamenii și chiar omenirea ar putea să facă față vitezei foarte mari a schimbărilor. Problema cu care ne confruntăm este că trebuie să alergi foarte iute ca să poți rămîne pe loc, cum spunea regina în *Alice în țara minunilor*; acest alergat foarte repede era văzut în termenii învățării – deci dezvoltării *capitalului uman*. Și pentru această dezvoltare se pot face multe lucruri – poți să reformezi sistemul de învățămînt, poți să dai mai mulți bani etc. Mai nou, și eu dar și mulți alții sîntem preocupați de ceea ce s-a numit *capitalul social*; aici este vorba de natura și calitatea relațiilor interumane. În acest caz, lucrurile nu mai sînt chiar așa de simple și nu poți să mai dezvolti acest capital așa de ușor.

În România, gradul de încredere între cetățeni este redus

Observăm în țara noastră, după 1990, apariția unei societăți atomizate, cu un individualism exacerbat. A apărut recent o carte foarte interesantă a lui Francis Fukuyama, care se numește *Trăst* („Incredere”), în care se face o comparație între diverse societăți privind gradul de încredere socială. Cartea demonstrează faptul că societățile în care există un grad înalt de încredere între cetățeni (încredere care depășește sfera familiei sau a grupului imediat) sînt și prospere și avansează și foarte repede. Cu exemplu, în acest sens, sînt date Germania, SUA și Japonia; observați o paletă destul de diversă – de la

Japonia, care în mod tradițional e bazată pe grupuri, la SUA, care de obicei sînt văzute ca un loc al individualismului. Fukuyama consideră că în aceste țări gradul de încredere între cetățeni este ridicat, spre deosebire de China confucianistă sau de Franța sau Italia, în care acest grad de încredere socială este mai redus. Cred că și România se află în categoria țărilor cu capital social redus, în sensul că legăturile din cadrul familiei extinse, a clanului, sînt dominante, în detrimentul oricărei alte relații sociale. Capacitatea noastră de socializare spontană este minimă, în special datorită neîncrederii sădite în perioada de dinaintea lui 1990. Dar și datorită persistenței unei centralizări excesive ce înăbușă apariția unei vieți asociative.

Cum poate fi dezvoltat capitalul social?

Capitalul social ține mai mult de tradițiile culturale adînci – chiar spirituale și religioase – ale unei țări. Acest lucru e mai greu de dezvoltat printr-o inginerie socială. Cooperarea interumană, cred, poate fi totuși învățată, cu condiția ca aceasta să se întîmple de la vîrsta cea mai mică; chiar de la grădiniță – o dată cu competiția, să se accentueze nevoia de cooperare, de solidaritate, de înțajutorare.

În acest sens, cum vedeți realitatea din Europa de Est și din România?

În privința structurării societății civile, situația nu este cu mult mai roză în nici una din fostele țări socialiste. În România cred că acum ne aflăm într-un moment destul de important, fiindcă numărul organizațiilor neguvernamentale (în care includ și asociațiile profesionale și grupurile care sînt apropiate Bisericii) este mare. Dacă aceste grupuri primesc un sprijin, în sensul de a fi luate în considerare de către stat și implicate în tot ceea ce se încearcă acum în reformă, atunci restructurarea societății civile va avea o șansă. Dacă nu, acest lucru tot se va realiza, dar mult mai încet și cu tensiuni mult mai mari.

Reprezentarea femeilor în funcții de conducere

Funcția	Număr	Procent
Parlamentar	15	3,4%
Membri ai Guvernului	0	0%
Primar	46	1,1%
Ambasador	0	0%

Femeile: necesitatea de a exista complementar

Unele organizații neguvernamentale su în vedere problematica feminină. Dumneavoastră v-ați implicat și în acest domeniu.

Da, am avut legătură și cu organizațiile neguvernamentale care se ocupă de problemele femeilor, cînd am inițiat un proiect al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), care se numește „Participarea femeilor în dezvoltare”. Ceea ce am încercat noi a fost să sprijinim aceste organiza-

ții să formeze o rețea; deci nu o asociație națională, nu o para-organizație, ci o modalitate flexibilă de comunicare, de informare reciprocă. Necazul este, însă, că nu sînt așa de convinsă că aceste organizații sînt destul de lămurite asupra adevăratei problematice a femeilor la ora actuală. De la mișcările revendicative destul de zgomotoase și de la acel principiu al egalității susținut înainte, s-a ajuns acum la un nou mod de a pune problema, cu care eu sînt mai curînd de acord, și anume discursul despre diversitate și „celălalt”. Sîntem „celălalt”, sîntem diverși, și această diversitate, dacă e ignorată, poate duce în cel mai bun caz la asimilare; dacă este luată în considerare, atunci înțelegem imediat de ce și femeile trebuie să aibă un rol în societate. În primul rînd fiindcă sînt „celălalt” și au dreptul să aibă un cuvînt de spus și să existe complementar. Pe de altă parte, femeile reprezintă un potențial care vine cu un alt mod de comportare, cu alte idei, și ar fi o pierdere dacă nu se ține cont și de această altă perspectivă. Și, în această idee, m-a interesat foarte mult implicarea femeilor în politică în România.

Ce șanse dați unei femei în politică, la ora actuală și în viitor?

Se cunosc statisticile care arată că România e cam pe ultimele locuri în privința prezenței femeilor în Parlament (3,4%) sau în Guvern (nici una).

Știm că procentul de femei – în România și în lume – este mai mare decît al bărbaților; deci, electoral vorbind, femeile ar avea o putere mai mare.

Dacă vorbim de participarea femeilor în politică, există trei zone de interes. În primul rînd, există femei capabile și dornice să se implice în politică, dar nu cred că sînt prea multe; putem mări acest eșalon de femei care ar avea ceva de spus – evident, prin acțiuni de educare, de sensibilizare ș.a.m.d. În al doilea rînd, problema se pune la nivelul partidelor politice. Doresc aceste partide politice o implicare mai mare a femeilor în politică? Unele da, altele nu. Nu știu cît se conștientizează în cadrul partidelor

că acest lucru poate deveni subiect electoral. A treia componentă este electoratul. Aici este problema cea mai dificilă. Un mod de a acționa ar fi aducerea în prim-plan și a unor femei, cu biografiile lor, cu ce au făcut, cu ce pot face. Ați spus că e o majoritate care nu-și folosește această forță electorală – în primul rând nu au pe cine să voteze, fiindcă femeile nu apar pe listele electorale; apoi, chiar dacă ar apărea, nu e sigur că femeile ar fi primele care le-ar vota pe femei. În sondajele pe care le-am făcut, însă, nu există o atitudine chiar așa de conservatoare cum o percepem intuitiv. Am avut o întrebare: „Ați avea ceva împotriva unei femei-conducător?” și, în mod surprinzător, procentul mai mare care a răspuns „Nu am nimic împotriva” s-a înregistrat la sate; la țară au fost obișnuiți să aibă șefe de fermă, șefe de sectoare agricole – femei.

Cam astea sînt cele trei direcții în care își propune să acționeze și o mișcare, „Grupul 222”, pe care, împreună cu alte colegi și colegi, am inițiat-o.

Reforma învățămîntului trebuie să țină cont și de celelalte grupuri implicate în proces

Un alt domeniu de care v-ați ocupat este cel educațional. Da, sînt implicată în proiectele de reformă a învățămîntului, atât a celui preuniversitar, cît și a celui universitar. Cred că în realizarea acestor proiecte ar trebui să se implice și studenții, elevii, părinții și alte grupuri (Patronatul). Eforturile sînt în direcția bună, sînt către deschiderea învățămîntului, modernizarea și restructurarea lui, dar lipsa unor perspective multiple poate să prejudicieze procesul.

Din cîte se știe, cei mai interesați de renovarea învățămîntului sînt profesorii.

Da, și așa e și normal. Ei sînt cei mai apropiați de fenomenul educațional, de la ei ne așteptăm să apară inovația, propunerile de schimbare, dar aceste grupuri ar trebui să dialogheze și să implice mai mult exponenții altor perspective. De exemplu, problema importantă pe care o sesizează studenții este modul cum se predă. Ceea ce-l interesează pe un profesor este inovarea a ceea ce se predă. El știe că domeniul lui avansează, sînt lucruri noi și vrea să aducă aceste lucruri noi. Elevii și studenții sînt mai sensibili la noile modalități ale actului pedagogic – metodele mai interactive, nu atât de teoretice, mai legate de practică, care accentuează nu numai latura rațională, ci și intuiția ș.a.m.d. Sau Patronatul – dacă întreb un șef de firmă, de întreprindere, ce i se pare cel mai important la un absolvent sau la o persoană pe care o angajează, imediat îți va spune: „Flexibilitate, capacitate de adaptare, o solidă bază inițială, dar în rest îl pregătesc și eu”. Aceste calități nu sînt formate în cadrul actualului sistem de învățămînt; o reformă, dacă ar ține cont de această perspectivă, ar pune în prim-plan capacitatea de lucru în grup, de negociere, de comunicare verbală și în scris – toate aceste lucruri se pot forma începînd cu grădinița și terminînd cu facultatea.

Cum credeți că se pot îndrepta aceste hibe ale procesului de reformă a învățămîntului?

Ați spus cuvîntul-cheie: proces. Reforma nu e ceva care e dat, ci un proces – și unul destul de îndelungat. Și sînt două căi: pe de o parte, cei care sînt angajați în procesul de reformă să realizeze că dialogul și implicarea celorlalți perspective reprezintă un câștig și să vină în întîmpinarea lor și, pe de altă parte, exponenții acestor perspective să fie mai activi, să nu aștepte ca cineva să-l cheme și să-l implice, să afle ce se întîmplă și să-și revendice un loc în proces. Deci, dacă există o asociație de studenți, mă aștept ca ea să afle unde sînt grupurile care pregătesc reformele învățămîntului, care sînt implicate în realizarea lor, care au legături cu organizații internaționale și să vină cu punctul lor de vedere.

Unde sînt aceste grupuri implicate în procesul de reformă?

La Institutul de Științe ale Educației este un nucleu puternic. Apoi, există profesorii în toată țara, există grupuri diverse. Mai este și un grup consultativ, creat inițial de Ministerul Învățămîntului, care se ocupă de reforma învățămîntului superior.

Deci Ministerul Învățămîntului colaborează...

Ministerul Învățămîntului este beneficiarul producției acestor grupuri, el preia ceea ce se produce la nivel conceptual. Ideea este că o reformă nu se pune în practică cu un ucar al Ministerului Învățămîntului. Ceea ce poate face Ministerul Învățămîntului este să favorizeze procesul de reformă.

Totuși, programele școlare vin de la Ministerul Învățămîntului, la fel și manualele.

Aici lucrurile s-au mai schimbat, și cei mai apropiați de sistemul de învățămînt sînt acest lucru. În elaborarea programelor noi sînt implicați specialiști și mulți profesori; s-au lansat competițiile pentru manualele alternative. Deja clasa I și clasa a II-a nu mai învață după un singur manual standard. Școlile au posibilitatea de a alege între două-trei variante de manuale. Deci deschiderea a avut loc. Și în continuare se reformează toate programele și manualele – e un lucru care cere timp, dar care se petrece la nivelul învățămîntului preuniversitar.

„Globalizare” și „fragmentare” – doi termeni care nu se exclud

Reintorcindu-ne acum la prima chestiune, pentru că lucrurile se leagă între ele – de la educație înapoi la societatea civilă –, ca viitorolog, care credeți că este mersul societății românești?

Vedeți, dacă ești viitorolog ai un privilegiu, și anume că ai posibilitatea să te detașezi puțin în timp și în spațiu, deci să te uiți destul de bine la ce se întîmplă la nivel global și să privești peste ziua de mine. Astfel, poți să vezi cam care sînt tendințele majore, dar și „faptele purtătoare de viitor”. Și atunci poți să te întorci acasă, înapoi în spațiu și în timp, cu acest câștig al viziunii generale.

Cele două tendințe mari – de care toți auzim – sînt cele de globalizare și de fragmentare. Șansa noastră – ca români, este să prindem avantajele globalizării, deci să reușim să ne integrăm în economia globală, să reușim să participăm la jocul finanțelor globale ș.a.m.d. Fragmentarea este un proces care, de obicei, e văzut cu o conotație negativă. Dar nu e neapărat așa, fiindcă, dacă ne gîndim la globalizare în termeni de civilizație (civilizație, bunăstare ș.a.m.d.), la fragmentare, ne putem gîndi în sensul tendințelor de păstrare, de întărire a identității culturale. Și atunci cele două tendințe nu mai sînt atât de antagoniste, sînt complementare și pot trăi împreună.

Revenind la România, șansa de a beneficia de tendința de globalizare este prin integrarea în Uniunea Europeană, care este un actor cu „voce” în economia globală. Dacă ne referim la tendința de fragmentare, atunci trebuie văzut cum este jucată această carte a fragmentării, fiindcă dacă ea e înțeleasă prin afirmarea identității culturale, prin acțiuni de valorificare și de răspîndire a valorilor culturale, atunci ea este salutară, dacă nu, se ajunge la extremisme, care, clar, sînt neproductive.

Absolventă a Facultății de Matematică, Universitatea din București (1968). Doctor în matematică (1983).

Activitate profesională: din martie 1995, coordonator de programe, Misiunea Bancii Mondiale în România. Pînă în 1994: șefa a proiectului PNUD/Participarea Femeilor la Dezvoltare; profesor asociat la Facultatea de Sociologie, Universitatea din București; șef de secție la Institutul de Științe ale Educației, șef de colectiv la Centrul de Sociologie și la Secția de Studii Sistemelor, Universitatea din București; secretar științific la Centrul Internațional de Metodologie a Studiilor asupra Viitorului și Dezvoltării.

Membră a Academiei Mondiale de Artă și Știință (1994) și a Comitetului Executiv al Academiei (1995), membră a Consiliului Executiv al Federației Mondiale de Studii asupra Viitorului (1988), membră a Colegiului Editorial al revistei Futures Research Quarterly, membră a board-ului „Open Grants” al Fundației SOROS pentru o Societate Deschisă.

Participare la proiecte internaționale realizate de Clubul de la Roma, UNESCO, UNU etc. Participare activă în peste 200 de conferințe internaționale. Peste 50 de lucrări publicate (cărți, studii, articole).

• SEMNAL • SEMNAL • SEMNAL •

S. DAMIAN
fals tratat despre psihologia succesului
1972-1995

S. DAMIAN

la ora 12 ziua

www.dreptul.ro
www.dreptul.ro
G. CALINESCU

Fals tratat despre psihologia succesului, publicat acum la editura DU Style, încearcă să fixeze cîteva tipuri de deviere comportamentală la scriitorii și critici literari. Noul volum reia versiunea din 1972, cu puține intervenții de fond și de expresie, la care se adaugă texte scrise după 1989.

La ora 12, ziua, un mai vechi studiu despre romanele lui George Calinescu într-o ediție revăzută și adăugită de autor, care își întemeiază exegeza pe o profundă și mărturisită admirație față de creatorul genialului Ioanide.

GABRIEL ANDREESCU

Octavian Paler, Alexandru Paleologu și spinoasa problemă a naționalismului

Cînd vorbesc despre „frivolitate dramatică” nu vreau să fac deloc un exercițiu retoric. D-l Alexandru Paleologu este unul dintre oamenii politici respectați a căror părere are o influență asupra opiniei publice tocmai în chestiunile delicate. El este unul dintre avocații afirmării deschise, în politica externă românească, a cererilor de retrocedare a teritoriilor care făcuseră parte, pînă în 1940, din România Mare – aceasta fiind și principala miză a articolului *Pacta sunt servanda...* Unul dintre cele mai grave eșecuri de administrare a relațiilor internaționale ale României găsesc, însă, un susținător fidel: senatorul PAC.

De cinci ani, România se arată incapabilă de a avea tratate de bună vecinătate cu țările de care o despart frontiere comune. Tocmai în virtutea realităților istorice, recunoașterea granițelor postbelice constituie un semnal indispensabil pentru România ca să demonstreze că reprezintă un factor regional de stabilitate, și nu unul de instabilitate. Ungaria și Ucraina sînt, din acest punct de vedere, mult mai puțin dependente în afirmarea lor internațională de un tratat cu România decît sintem noi. Nu mai discut eșecul negocierilor cu Ungaria. Dar de tot atîta ani, România continuă să ceară includerea în tratatele cu Ucraina și Republica Moldova a condamnărilor consecințelor pactului Ribbentrop-Molotov, motiv suficient pentru ca partenerii noștri externi să plece de la masa negocierilor. (Delegația Ucrainei a repetat acest comportament de curînd.) Pentru un om politic ar fi însă elementar să cunoască faptul că tratatul Ribbentrop-Molotov și-a încetat valabilitatea în momentul în care armatele germane au trecut granița Uniunii Sovietice, încălcîndu-l. Este o banalitate să înțelegi că principala consecință avută în vedere, pierderea de către România a Basarabiei și a ținuturilor aflate acum sub suveranitatea Ucrainei, a luat la rîndul ei așirît o dată ce trupele noastre au atins, în 1941, Nistrul. Actualele frontiere postbelice sînt definite prin tratatul de pace de la Paris – la rîndul lui, rezultat al ocupării zonelor din Europa Centrală și de Est de către trupele rusești. Cum ar fi arătat Europa dacă altă ipoteză de debarcare a Aliaților în Grecia, spre exemplu, ar fi căpătat realitate? Nu este acesta un exercițiu simplu de gîndire care face evident că nu pactul incriminat este cauza actualelor realități statale din regiune, ci ceea ce s-a întîmplat acum 50 de ani pe cîmpurile de luptă? Și atunci, de unde această costisitoare obstinație, de a repeta principiul inutil al eliminării consecințelor pactului Ribbentrop-Molotov?

Ceea ce d-l Alexandru Paleologu ar mai fi trebuit să înțeleagă este faptul că, oricum, o eventuală referire la pact într-un tratat de prietenie România-Ucraina ori România-Republica Moldova nu este o condiție – necesară ori suficientă – pentru a păstra șansa

unei viitoare reuniri cu teritoriile de la est și nord-est care au aparținut României Mari. Înțelegerea între state este absolut acoperitoare pentru trasarea altor granițe între ele – așa cum stipulează Carta ONU ori Actul final de la Helsinki. Iar o eventuală referire la pact nu legitimează în nici un caz solicitarea teritoriilor care au fost ocupate prin forță, în 1940, de către sovietici. Sau poate imaginăm o situație în care lumea se va mulțumi cu orice fel de argumente, ca să justifice ocuparea acestor teritorii de către statul român? Ii dau dreptate d-lui Alexandru Paleologu cînd spune că *dreptul internațional nu a devenit o disciplină fermă*, sau faptul că *a respecta un tratat în vigoare nu e propriu-zis un principiu, ci o condiție impusă de raportul de forțe*. Dar care este soluția care exploatează principiile de mai sus, în contextul nostru cît se poate de concret? Un război cu Republica Moldova? Forțînd economic Ucraina? Poate cineva afirma că aceste mijloace nu sînt aberații?

Dacă pentru cetățeanul obișnuit repararea injustiției istorice poate fi o nevoie morală de neechilibrat de către „rătunța de stat”, a introduce astfel de fantasmе păgubitoare în viața unei societăți de către cei ce și-au asumat roluri politice constituie o ireponsabilitate. În problema granițelor avem doar două soluții, *tertium non datur*: sau sîntem legitimați în revendicările noastre teritoriale de către dreptul internațional – și atunci trebuie să apelăm continuu, conform unei tactici tenace și incisive, la argumentele acestui drept –, ori avem o strategie pragmatică de a redobîndi teritoriile, caz care trebuie să apară într-o manieră convingătoare. Am întrebare de numărate ori după apariția studiului *Relațiile României cu Republica Moldova*, cel alt de comentat, pe intelectualii pe care îi respectăm (Alexandru Zub, lideri ai Alianței Civice) ce soluție concretă a sau a realiza, practic, imediat sau într-un interval de timp rezonabil, reintegrarea fostelor teritorii românești pe care le reclamă. Nu mi-au oferit, niciodată, nici un răspuns, nici o soluție. Ceea ce mi s-a părut tulburător a fost faptul că incapacitatea de a găsi o cale în acest sens nu le-a afectat poziția. S-au arătat total dezinteresați de problema handicapului creat României de neîncheierea tratatelor de bună vecinătate.

Probabil, există explicații ce țin de stil, de viață, asupra divergențelor noastre privind interesele naționale ale României. Am vrut să mă refer aici numai la problema instrumentelor intelectuale puse în mișcare de „naționaliști legitimi”. În loc de a aduce argumente – dacă le au –, în loc de a avea curajul să spună realităților pe nume și să ajungă astfel la definierea unor obiective practice, „naționaliști legitimi” repetă clișee, enunță principii generale ori deplîng îngeritudinea istoriei, decadența modernității, cinismul occidentalilor. D-l

Alexandru Paleologu ne spune: *Nu avem de optat între două abdicări dezonorante*. Cu un discurs despre onoare trutezi problemele precise, deseori meschine dar cit de esențiale, ale practicii internaționale?

Nu formulele de efect, ci informațiile, teoria, luciditatea și conștiința pragmatică fac materia primă a răspunsurilor pe care intelectualii implicați, și în mod particular oamenii de partid, trebuie să le dea construcției politice cu care sînt datorii. Păcat că mulți dintre liderii de opinie din societatea românească – și m-am referit aici la cei respectabili – fac exerciții retorice pe teme de importanță fundamentală. Referințele lor argumentative se cantonează la Montesquieu, Spengler, Oscar Wilde, Valéry ș.a.m.d. Acești autori se dovedesc de o sublimă inutilitate în discutarea temelor mult prea tehnice ale naționalismului și politici în postcomunism. Un intelectual responsabil ar avea datoria să vadă statisticile, să urmărească ultimele evoluții legislative, să fie la zi cu documentele instituțiilor europene la care se referă și cu principalele analize (reviste, cărți). Tipul de discurs promovat de Octavian Paler, Alexandru Paleologu și cei asemeni, rupt de eveniment, arată că și cum înțelegerea asupra realităților ar putea fi stabilită o dată pentru totdeauna. Drumul lui Iliescu la Washington ori ultima declarație a Consiliului Nord-Atlantic privind lărgirea NATO – la care, evident, nici Caragiale nici Ortega y Gasset nu se referă – sînt fapte care puteau să lipească.

Acestui tip de discurs îi lipsesc, de fapt, raționamentele și argumentele. El se constituie din succesiuni de aserțiuni și paradoxuri. Nici nu cred că autorii numiți vor să convingă prin demonstrații logice. Ei seduc prin rafinat pedanterie lingvistică, prin observații spectaculoase; prin riguroasa mitologizării pe care am apreciat-o întotdeauna în cazul publicisticii lui Octavian Paler și arta pe care am admirat-o în cazul incitătoarelor texte de critică ale lui Alexandru Paleologu. Delictul de refuz al ideilor și al informațiilor în cadrul unui demers controlat logic este ceea ce poate deosebi pe intelectual de artist.¹⁶ Liviu Antonesei

Revista „22” publică opinii diferite sau divergente. Ca atare, răspunderea pentru fiecare articol revine autorului. Singura răspundere a revistei „22” este de a echilibra proporția opțiunilor, într-un cadru de dialog civilizat.

V

dă acestei chestiuni o dimensiune etică¹⁶, dar în cazul „categoriei” căreia d-nii Octavian Paler și Alexandru Paleologu îi sînt merituosii reprezentanți nu se pune în discuție autenticitatea bunei-credințe, cînd acești oameni de cultură fac referire la destinul național. Și totuși, trebuie să remarcăm în final utilizarea, și de către ei, a confortului psihologic al oamenilor; al celor care preferă să se refugieze într-un trecut edulcorat, care doresc să caute vinovați pentru necazurile românilor pe ceilalți, care aspiră să rămîină într-o reverie culturală¹⁷ în loc să facă efortul de a crea instrumentele unei schimbări de soartă realiste.

NOTE

¹⁶D-l Octavian Paler își reproșează, în numărul anterior al revistei „22”, „antipatiile mele față de intelectualii de formație pur umanistă”. Din contră, am pentru ei admirație și de acum, probabil, am printre ei și prieten. Nici nu cred că într-un conflict de idei referirea la formația intelectuală o cuiva este un argument. Dar rămîne faptul că un dialog înseamnă (și) înțelegere, echivalențe, validări – într-un cuvînt, analiză – iar riguroasa logică presupune un anumit gen de experiență intelectuală. D-l Paler consideră că neagă afirmația mea: *Ortega y Gasset este de o discrepanță irelevantă pentru definirea, aștzi, a politicii de promovare a intereselor României* spundînd *Ortega y Gasset o-a bătut pentru europenizarea Spaniei*. Domnia sa consideră că acest lung articol dovedește că nu mi pun nici o clipă „problema identității”. Chiar asta o demonstrează? A spune că mi se pare necesar „a gîndi viața în termeni democrațici, nu în termeni apa-namifi-naționaliști” nu înseamnă deloc că nu mă interesează cum facem legătura cu identitatea pierdută sau comunism etc. Așa cum spuneam, este doar o diferență de accent, de perspectivă, de mentalitate”. Cu o astfel de neadecvare față de substanța logică a unui enunț, contraargumentația permite cu greu să faci pași înaintea. Ceea ce nu înseamnă că nu am apreciat, din nou, capacitatea d-lui Octavian Paler de a crea tipologie, ori de a schița, numai din câteva trăsături, portrete afective.

¹⁷Liviu Antonesei, *Ce este un intelectual*, Contrapunct, iunie 1995.

¹⁸Pe durata discuțiilor privitoare la noua lege a învățămîntului s-au făcut dese referiri la tradiția românească, a fost invocat Spiru Haret și alți creatori de școală etc. Este interesant de amintit că personalitățile esențiale ale formării sistemului de învățămînt din România au fost, pe vremea lor, promotorii celor mai inovatoare idei din Occident. Datorită situației pe care o avea elita politică și culturală în cadrul societății românești – în care marea majoritate a populației era pasivă din punct de vedere politic – la așirîtul secolului trecut în România s-au putut aplica principiile educaționale înainte ca acestea să fi ajuns practic în Franța, țara de imitație. Oare pentru că erau ei „europeni de nicieri”, că aveau ei „românismul”? Nu este la contra acestei tradiții să te întorci, pe vremea telematicii, la Spiru Haret?

IMPORTANT

Publicăm mai jos lista librăriilor din țară în care găsiți în fiecare săptămînă revista „22”

- **Arad** – C&M Anticariat, Str. Lucian Blaga nr. 2-4, tel. 057/21.77.49
- **Bacău** – Librăria Humanitas, Str. N. Bălcescu nr. 12, tel. 034/14.60.42
- **Brașov** – Bibliopola (în incinta Agenției Teatrale), Str. Republicii nr. 4, tel. 068/14.41.38
- **Oradea** – Librăria Concordia, Piața Magnoliei, tel. 059/43.68.46, 43.68.47
- **Piatra-Neamț** – Librăria Humanitas (în incinta Galeilor de Artă „Lascăr Vorel”), Str. Ștefan cel Mare, tel. 033/21.20.15
- **Sibiu** – Librăria Humanitas, N. Bălcescu nr. 16, tel. 069/21.14.34
- **Timișoara** – Librăria Humanitas-Palas, Piața Trandafirilor nr. 57, tel. 065/16.78.63

OCTAVIAN PALER

Între naționalismul de grotă și „europenii“ de nicăieri (adică între C.V. Tudor și Gabriel Andreescu)

D-l Gabriel Andreescu ne atribuie, lui Alexandru Paleologu și mie, trei „vicii“. Primul ar fi „idealizarea“, „romantizarea“ istoriei. Ne lipsește „virtutea“ unei priviri reci asupra a ceea ce „a fost“, de unde simptomele unei rupeți de real împotriva căreia, „vicioși“ cum simțim, nici nu încercăm să luptăm. Dimpotrivă, vrem să-i „seducem“ și pe alții, să-i ademenim în reveriile noastre cu care, firește, „Europa“ d-lui Andreescu nu are ce face. Drept care, după o matură chibzuință, d-l Andreescu va fi ajuns la concluzia că e timpul să fim demascați ca sirene primejdioase.

Ce pot să spun? Cu riscul de a-mi spori păcatul, aș fi tentat să zic, profitând fără acrupule de nenumăratele exemple care-mi vin în minte, că un intelectual cu pretenții ar fi trebuit să știe un lucru relativ simplu. Că „viciul“ pe care-l denuntă d-l Andreescu datează, într-o formă sau alta, recunoscut sau nu, cam din vremea când, săpînd primul mormînt, omul a pus prima bornă a istoriei. Noi n-am fi, prin urmare, decît niște epigoni. Mai trebuie să-i explic, oare, d-lui Andreescu de ce spune Byron că orice timp devine bun cînd devine antic? Și ce altceva este, să zicem, gloriosul război al Troiei dacă nu o frumoasă, fascinantă minciună? Homer a făcut din niște prinți rurali, primitivi și cruzi primii cavaleri ai Europei care s-au dus la Troia, chipurile, nu din motive economice și militare, ci ca să aducă acasă, în brațele Incoronatului Menelau, o frumoasă adulterină. Mă gîndesc că, în calitatea sa de „european“ antiromantic, d-l Gabriel Andreescu ar trebui să pună puțină ordine, întâi, la alții, mai înrîțiți ca noi românii care avem, măcar, scuza de a fi fost dați cu capul de toți pereții istoriei, ceea ce ne-a creat, poate, un reflex exorcizant. De pildă, le-ar putea atrage atenția francesilor că s-au supărat prosteste pe Soljenițin, cînd acesta a pus în cauză masacrul din Vendeé, deoarece viziunea lui Jules Michelet asupra revoluției franceze este, pe cît de romantică, pe atît de falsă. Dar nu vreau să insist în planul justificărilor posibile pentru că, de fapt, adevărul e exact pe dos decît zice „virtuosul“ domn Andreescu.

Departee de a idealiza, din cale afară, istoria, eu mă străduiesc să spun că ne consumăm prea mult inteligența pentru a ne găsi consolări și pentru a ne transforma chiar defectele în calități, ceea ce, pe lîngă faptul că-i stimulează pe demagogi să ne gîdile vanitatea, ne împiedică să înțelegem ce-am greșit. Sînt incredințat că necruțătorul Caragiale a fost mai patriot decît autorii de imnuri și că furia lui Cioran din întrebarea: „ce-am făcut o mie de ani?“ e preferabilă tuturor „Cîntărilor României“. Din păcate, avem o impresionantă capacitate de a ne obișnui cu răul, de a ne „descurca“, de a ne „aranja“ cu vremurile, de a ne con-

vinge unul pe altul că istoria se face peste noi, deasupra noastră, fără noi, și că soarta poate lămurii toate ratările noastre, iar aceasta nu încurajează spiritul critic, judecata lucidă, dimpotrivă. Ne dovedim în stare să prefacem orice Golgotă în talcioc, prin bășcălie, să luăm în deridere orice dezastru, dar cînd trebuie să discutăm despre cusururile noastre ne enervăm, ne indignăm, ne revoltăm împotriva celor care-și permit să le numească. Avem tendința de a considera că orice adevăr neplăcut, jenant, despre noi e denigrator, o insultă, de parcă patriotismul ar ține de ode, de gargariseala patriotardă, de evlavie cu care ne mințim între noi și pe noi înșine. Așa au apărut „bunii români“ și „răii români“. Toate acestea le-am afirmat în diverse forme. Așa vorbește cineva care idealizează, mai mult decît alții, istoria? D-l Andreescu, însă, are nevoie să distribuie „viciul“ ca să mute în registru „european“ povestea cu „bunii români“ și „răii români“, sugerînd că ar exista „buni europeni“ și „răi europeni“. „Bunii europeni“, în logica sa, fiind cei care refuză mistica națională pentru a profesa o mistică internațională, iar „răii europeni“ fiind cei care nu-i aprobă pe „europeni“ de nicăieri.

Între Scylla și Charybda

Mai zice d-l Andreescu, cu pedantă seninătate, că sînt un „intelectual tradiționalist“. Vă înșelați, d-le Andreescu. Tradiționalistul au oroadă de modernitate, ceea ce nu e cazul meu. Între altele, deși vorbește atît de mult despre satul meu natal (prea mult, probabil, pentru a nu deveni, în ochii dumneavoastră, suspect de tradiționalism), mie îmi e foarte anti-patic sămănatismul, el pîrîndu-mi o operă de târvoțeți care și-au reglat nostalgile și suspinele la nivelul chiuiturilor. Dar, la urma urmei, de ce m-ar neliniști un asemenea neașteptat „diagnostic“, de vreme ce nu sînt deloc convins că, pentru a gîndi în termeni democrației, trebuie să fugim – cum ne recomandă d-l Andreescu – de termenii pe care li categorisește „așa-numiții-naționali-“? Oricum, nu sînt dispus să-mi reneg originea țărănească (singura mea zestre aristocratică!), să mă despart de ea, ca de un bagaj anacronic, pe vreun aeroport internațional. Nici măcar pe cel de la Strasbourg. Cel mult, mă pot lămurii, o dată în plus, că naționalismul de grotă și „europenii“ de nicăieri sînt două nenorociri de care trebuie să mă feresc în egală măsură, cum încercas corăbierii. În mitologie, să se strecoare printre Scylla și Charybda.

Să mărturisesc, totuși, că reacțiile mele suflătești față de naționalismul de grotă și față de „europenii“ de nicăieri nu sînt aceleași. Naționalismul de grotă mă jignește, mă dezgustă și mă revoltă. Am impresia că un escroc pune pe tarabă identitatea

mea și o preface în marfă, că un derbedeu năvălește în biserică umilită de pe strada Știrbei Vodă (de care am amintit și zburat, cît îl ține gura, că un dezmăț al urii e tot ce ne lipsește. Cum să nu te simți insultat? „Europenii“ de nicăieri, în schimb, mă nedumeresc și mă întristează. Ei par ieșiți din vid. N-au melancolie, nostalgii, disprețuiesc sensibilitatea și nu vor să audă de „eu cred“. Ei lucrează doar cu informații, cu statistici, cu jurisprudența Curții Europene. Și pot umbla, probabil, fluierînd, din aeroport în aeroport, neîncomodați de amintiri. Ce alienare ciudată, misterioasă, li va fi lovit, de nu-și mai dau seama că un european trebuie să fie „de undeva“, altfel seamănă ciulinilor pe care nici o rădăcină nu-i oprește să fie rostogoliți de vînt, de „nicăieri“ spre „nicăieri“, nu-mi explic. Chiar așa, d-le Andreescu, cum se face că din toate tradițiile românești v-a rămas în memorie doar „scoateră în stradă“, de către rudele miresei, a coarceafului pătăd de sînge cînd noaptea nunții lui sfințit? Dumneavoastră n-ați avut partea dumneavoastră de paradă? Eu conștient că a mea a fost rustică. Și, „vicioși“ cum sînt, li compățimesc pe toți cei care nu duc cu ei lumina unui sat. Dar de unde ați scos dumneavoastră cu eu socot perfectă aceea lume? Nu duc dorul noroaielor, nici al lămpilor cu gaz. Nu visez să trăim la „muzeul satului“, să apărăm tot ce mai este arhatitate, să nu ne asfaltăm ulițele pentru ca praful lor să rămînă amestecat cu praful stelelor. Dacă ați fi cumpănat ceva mai mult, ați fi înțeles că eu nu omagiez un sat ideal, propus ca model, eu omagiez satul copilăriei mele în care am trăit, în sărăcie, glorie de a exista ca zeii, dacă aceasta vă spune ceva. Omagiez o ordine morală care, din nenorocire, a dispărut. Pe dumneavoastră vă face să surideți, probabil, versul unde Blaga zice că veșnicia s-a născut la sat. Pe mine, nu. Problema, d-le Andreescu, e să nu ne rupem de rădăcinile noastre. Să ne modernizăm fără să devenim mankurți. Mie, „nicăieri“ îmi sună la fel de amenințător ca „nicădată“. Și mă tem că fără „ieri“ nu există „mine“. Ce credeți că e în sufletul meu cînd mă duc în Lisa și descopăr că nu mai există acolo, acum, decît două drumuri, unul care duce la cimitir și altul care duce la gară? Nu am nostalgia României interbelice ca Româniea desăvîrșită, unde curgea lapte și miere, ci nostalgia unei Românie unde eram, totuși, în rosturile noastre firești. Ca să mă înțelegeți mai bine, vă dau un exemplu. Nimeni nu poate tăgădui că Japonia este una din țările cele mai industrializate și informatizate. Dar pe bună dreptate s-a spus că dacă zgîrii pielea unui magnat japonez dai de un samurai. E mai clar acum, d-le Andreescu? Dacă e nevoie, voi recunoaște a mia oară că istoria nu e un orologiu care poate fi dat înapoi și că

n-avem cum să ștergem cu buretele o perioadă de aproape o jumătate de veac de colonizare ideologică. În plus, progresul tehnologic care pentru dumneavoastră reprezintă, se pare, dovada progresului, uitînd că omul poate regresa interior în plină explozie tehnico-științifică, a modificat și el datele problemei. Dar ceea ce descompăre e că România interbelică vă displace la fel de mult ca lui Ion Iliescu. Să fie, oare, din pricină că „europenii“ de nicăieri practică un cosmopolitism extremist cu punct cardinal schimbat, în rest cu aceleași idiosincrazii și cu aceleași repulate față de tradiții?

În treacănt fie zis, vă întreb: cînd am pus eu în opoziție tradițiile cu spiritul european? D-l Andreescu își fabrică premise frauduloase pentru a-i ieși „teoriile“. Cum aș fi putut să opun tradițiile spiritului european cînd eu știu foarte bine că avem în urma noastră tradiții care se bat cap în cap? Avem o tradiție pașoptistă și alta anti-pașoptistă, o tradiție a resemnărilor și alta a răscoalărilor, o tradiție a Cașavencilor care au cerut Europei să-și vadă „de treburile ei“ și o tradiție a „bonjurisților“, al cărei bastard e „europeanismul“ de nicăieri. Sînt tradiții pe care nu le mai putem regăsi și altele pe care nu merită să le regăsim. Dar asta înseamnă să nu ne mai intereseze cine sîntem? Cu siguranță, nu e o infirmitate minoră să fii un fel de om fără umbră. De aceea mă miră cînd ea ne e propusă ca „standard“ al normalității.

Cu cîte balanțe cîntăriți adevărul?

Liderii noștri de opinie echivalează, fără nuanțe, extremismul din UDMR cu extremismul lui Vadim și Funar, zice d-l Gabriel Andreescu. Și mă întreb: la ce nuanțe se va fi gîndit? La faptul că unul din extremismele minoritare? Aș putea lua în seamă această nuanță cu condiția ca identitatea maghiarilor din România să fie, realmente, în pericol. Dar poate jura preopinutul nostru că în România are loc o purificare etnică, așa cum spune pretutindeni pastorul Tokés? Nu voi contesta personalitatea pastorului, iar trivialitățile dezbătute pe seama sa m-au consternat în toți acești ani, dar nici nu pricep de ce, disprețuindu-l, pe bună dreptate, pe Vadim și Funar, „europenii“ de nicăieri își pun mînuși groase de catifea cînd e vorba de indubitabilele ieșiri antiromânești. Dacă pastorul ne jignește, ce trebuie să facem? Să întorcem și celălalt obraz, rugîndu-l să ne scuipe și pe ei? Și dacă regret că, în loc să ne ajute să scăpăm de figurile sinistre ca Vadim și Funar, citiva procurori ai unui pretins genocid etnic pe care l-am practica noi românii, înseamnă că sînt naționalist? Da, d-le Andreescu? Trebuie să zic „vă rog, mințiți mai departe, părințe“, ca să devin european? Cu părere de rău, trebuie să spun iarăși: partea extremistă (subțire, sper) din UDMR are o mare contribuție la transformarea lui Vadim și Funar în „vedete politice“. Le-a fost agent electoral. Și, în definitiv, cu cîte balanțe cîntăriți dumneavoastră adevărul, d-le Andreescu? Nu considerați că atitudinile antiromânești și anti-maghiare sînt la fel de reprobabile?

Și nu sînt singurele nedumeriri pe care le am.

ELEK SZOKOLY

Cele două unități de măsură ale conștiinței naționale sau conștiința națională a celor două unități de măsură

Nefind nici dascăl, nici jurist, nici reprezentant al vreunui partid politic - nici măcar al UDMR -, se cade să mă abțin de la o analiză de specialitate a Legii învățământului, a gradului de adecvare a acesteia la litera și spiritul Constituției României și a tratatelor internaționale semnate de statul român, convins fiind că o vor face cu conștiințiozitate cei care și-au demonstrat deja competența în acest domeniu. În calitate de cetățean al României, însă, care a trecut prin douăzeci de ani de școală - și majoritară, și minoritară -, consider că am acumulat destulă experiență în materie pentru a fi îndreptățit de a-mi exprima opinia despre un fenomen existențial care, recunoaștem ori ba, ne-a marcat viața în mod decisiv. Fie că sintem majoritari, fie că sintem minoritari. Dacă „cei șapte ani de-acasă” sînt hotărîtor pentru conturarea unor reflexe sociale fundamentale, anii de școală - de toate gradele - sînt cei care formează și modelează caracterele, mentalitățile, sistemul de noțiuni, reperele morale. Gîndurile mele ar putea fi, desigur, independente de debaterile care au loc în presa românească în prezent (inclusiv în paginile revistei „22”), dar mi-ar fi imposibil să le ignor, reacțiile fiind mai mult decît firești: sînt necesare. Și dacă opiniile unor reprezentanți ai elitei noastre politice - elită, așa cum este ea - ar trebui să ne pună pe gînduri în privința nivelului de informație, cultură istorică, logică elementară sau chiar atitudine morală, sofisticele inchizitorială și opacitatea partizanatului politic în ceea ce privește comentariul ministerului de specialitate descalifică o instituție menită să coordoneze formarea viitorului unei națiuni de cetățeni responsabili.

O abordare negativă a unei revendicări pozitive

În privința capacității de înțelegere a pomenitei elite, nu putem să nu observăm un fenomen cit se poate de îngrijorător: o predispoziție leneșă de a da crezare tuturor ineptiilor, credibile sau incredibile, invocate pentru a respinge o revendicare, o aspirație, un proiect (intimplător, sau nu tocmai, de astă dată cel a comunității maghiare), cu excepția unui singur lucru: de a acorda credit revendicării însăși și sistemului său de argumentație. Totul se dezbate în jurul problemei în cauză, doar problema se ignoră, orice analiză demarînd în mod aprioric cu o prezumție de vinovăție. Asemănarea cu comportamentul actorului slab de memorie este izbitoră: pînă și monologurile sînt rostite în replică. Să fie generozitatea într-adevăr privilegiul exclusiv al adevărului? În timp ce se invocă la tot pasul intenții obscure ce s-ar ascunde în spațiile feccărui strănăt al maghiarilor, respectiv al reprezentanților formali sau informali ai acestei comunități - ca să rămîn doar la exemplul de mai sus -, pînă și cei mai „buni” dintre analiști, cu rarissime excepții notabile, preferînd soluția comodă a reluării necritice a stereotipurilor, cine își mai aduce amînte din trecutul istoric al românimii, că orice comunitate națională aflată într-o minoritate nume-

rică supraviețuiește exclusiv prin limbă? Autocenzura noastră merge oare pînă la a-1 censura și pe George Barițiu? Dorește/acceptă oare, în mod sincer, elita noastră politică majoritară supraviețuirea comunităților minoritare acum? Din păcate, există suficiente motive de îndoială.

Te întrebi în mod firesc: care ar putea fi motivația reală a înversăturii cu care „vocea patriotului național” se împrivește învățămîntului în limba unei minorități de 7-8% (căci despre asta e vorba și nu de învățămîntul în limba minorității în general). De ce această abordare negativă a unei revendicări pozitive? Care ar fi cauza frcii viscerale a „patriotului nostru de copilul maghiar, de pildă, care ar învăța istoria propriului „neam” și geografia spațiului în care hălăduiește în limba sa maternă, așa cum o face și copilul patriotului nostru majoritar?

E departe de mine gîndul de a pronunța sentințe. Nădăjduiesc totuși ca întrebările mele să naască întrebări (poate chiar îndoieli față de stereotipurile proprii) și în mintea aceluia care se mulțumesc doar cu răspunsuri.

Mitizarea limbii

M-aș putea referi rînd pe rînd la toate întrebările lansate de debaterile Legii învățămîntului - inclusiv la cele propuse de revista „22” - , dar unele, deși au dat naștere la răspunsuri contradictorii, mi se par totuși absurde prin însăși ridicarea lor. Ca și cum s-ar pune întrebarea dacă un contribuabil minoritar ar avea sau nu dreptul la aceeași cantitate (sau calitate) de aer ca și unul majoritar. Acolo unde se afirmă că „în învățămîntul universitar de stat se pot organiza, la cerere și în condițiile prezentei legi, grupe și secții cu predare în limba maternă pentru pregătirea personalului necesar în activitatea didactică și cultural-artistică” (Art. 123), se formaliză de fapt un articol prin care contribuabilului minoritar i se acordă dreptul, „la cerere și în condițiile prezentei legi”, la o cantitate de oxigen proporțional cu statutul său de minoritar, cu serioase șanse de a-1 crește, în cîteva decenii, branhii. Același lucru și în privința învățămîntului profesional și postliceal (Art. 122), unde - ce mărinimiei! - i se asigură copilului contribuabilului nostru care a avut ghinionul de a se naște minoritar, „în funcție de posibilități (!), însușirea terminologiei de specialitate în limba maternă”. Deci nu un învățămînt profesional și postliceal în limba maternă, așa cum i se asigură copilului majoritar, și posibilitatea (ha chiar obligația) însușirii terminologiei de specialitate în limba statului, pentru a mai ușura îngrijorările oamenilor politici, de cele mai diferite nuanțe, față de nivelul cunoașterii limbajului de specialitate românesc de către tîneretul minoritar, și invers: „în funcție de posibilități”. Îmi cer scuze pentru limbajul poate ușor publicistic, într-o chestiune mai mult decît gravă, dar modul în care legea tratează această chestiune vitală pentru supraviețuirea identității unei comunități este demnă de paginile *Academiei Cațavencu*. Este motivul pentru care mă abțin să le discut acum în paginile revistei „22”.

Trebuie să menționez în același timp că mitizarea limbii, indiferent dacă este maternă sau „de stat”, o consider tot atît de dăunătoare ca și pe cea a națiunii, clasei, religiei, culorii pielii, a ochilor sau a formei capului. Limba este totuși un mijloc convențional de comunicare, un instrument purtător de semnificații esențiale, dar nici într-un caz scop în sine, o „vacă sîntă”. Totodată, limba este cel mai important purtător al identității culturale și naționale, fibră de care individul nu numai că își pierde genul proxim, dar pînă la cigîngarea unei noi identități îi va afecta chiar pe diferența specifică. Individul fiind amenințat cu pierderea personalității.

Un copil „român aparținînd unei minorități naționale” va avea șansa păstrării și dezvoltării plenera a personalității și identității sale doar dacă va avea posibilitatea formării sale în deplinătatea culturii proprii, la fel cu copilul român aparținînd majorității. El va supraviețui în mod nealterat doar dacă va ști că atunci cînd pîrînții îl înscriu la grădiniță el va avea șansa teoretică de a-și desăvirși - pînă la doctorat - formarea personalității sale în cadrul culturii în care s-a născut, fără a fi amenințat la tot pasul (și pe toate treptele educării sale) să se frîngă lanțul educațional și să se continue altul, un lanț specific altei identități culturale, la fel de valoros, dar diferit.

Soluții de supraviețuire

Pînă la urmă, formele de autonomie, partidele „etnice”, ca și rețelele proprii de învățămînt „separatiste”, nu sînt nici soluții ideale, nici scopuri supreme. Toate acestea nu sînt decît soluții de supraviețuire de forță majoră, impuse de o politică de stat asimilaționistă, o politică mioapă, născută de o mentalitate prăfuită, de secol XIX, în logica căreia nu încap relațiile de parteneriat, ci doar cele de sub/supra-jordonare. Firește, nu pot exista rețete pentru toți și pentru totdeauna în privința lui „împreună” sau „separat”. O anumită experiență istorică poate fi relevantă, pe cînd absolutizarea ei poate deveni contraproductivă. Nu cred că există soluții rigide și definitive care să reglementeze problema învățămîntului mixt sau separat de la Hong-Kong la Transnistria. Dar pot exista, și există deja, principii unanim acceptabile, care nu pot fi contextualizate, încălcarea cărora înseamnă totodată autoexcluderea din lumea civilizată spre care tinjîm. „Discreția” cu care este tratată problema națională (da, națională!) în esența sa, pare să fie mai degrabă o jenă de a spune lucrurilor pe nume: ceea ce se confruntă nu sînt națiunile, etniile între ele, ci concepțiile referitoare la acestea. Concepția centralistă a unui liberalism „rusinat” de sorginte iacobină, perpetuată prin decalajul istoric

firesc de către brătianismul ante- și interbelic și reflectat în mod ideal nu numai de mult invocata Constituție din 1923, dar și de cea din 1990, în opoziție cu cea autonomistă și federalistă, cu profunde rădăcini chiar în tradițiile transilvane, ce se impune din ce în ce mai mult într-o lume occidentală ce-și abandonează miturile neproductive în favoarea unei păci durabile.

Or, dincolo de generalități teoretice, avem în față, în afară de textul legii, care vorbește pentru sine, și un comentariu al instituției guvernamentale, care - chiar ignorînd sofisticele utilizări a mistificării - confirmă cantonarea într-o mentalitate contemporană mai degrabă cu perioada dintre „marea” revoluție franceză și „marea” revoluție rusă decît cu cea a revoluției informaționale. Fraza, deși mai lungă, merită să fie citată în întregime: „În condițiile în care dreptul persoanelor aparținînd minorităților naționale de a învăța în limba lor maternă și dreptul de a fi instruite în această limbă sînt garantate, Legea învățămîntului prevede dreptul și obligativitatea studierii și însușirii limbii române, precum și studiul obligatoriu al unor discipline în limba română - limba statului nostru”. O observație pînă de sensuri profunde a unui clasic al disidenței comuniste spunea că într-un sistem totalitar tot ceea ce nu este interzis, devine obligatoriu. Iată enunțat, în textul anterior citat, un drept care prin bunăvoința legiuitorului devine îndată o obligație. Însușirea limbii statului: o obligație. Foarte bine! Dar o obligație care se respectă cît de cît presupune și sancțiuni. Altfel nu poate fi decît o obligație morală, ceea ce este cu totul altceva. Bănuiesc că mama, care de-a lungul celor aproape nouăzeci de ani de viață (Doamne, ce viață!) nu a reușit să învețe decît o românească de tîrg, ar merita o sancțiune exemplară, ca să se învețe mîntele. Norocul ei că această învățătura de mîntă nu mai poate fi pusă în aplicare din cauză de deces. (Îmi cer scuze pentru unele note personale, dar sper ca ele să nu fie total gratuite.) Dar mă întreb: ce se va întimpla, mai devreme sau mai tîrziu, cu cei care n-au avut această șansă? Cine va aprecia nivelul cunoașterii limbii statului și pe baza cărora criteriul? Ce sancțiuni se vor aplica celor care nu ating baremul stabilit probabil de onoratul nostru Parlament democrat? Ce se va întimpla cu etnicii români dovediți care nu vor fi în stare să treacă examenul? Ce sancțiuni vor primi etnicii neromâni care vor da dovadă de un nivel de cunoaștere a limbii române superior unor români autentici? Și, în general, cînd se vor introduce principiile național-socialiste rosenbergiene în Legea învățămîntului remediat? La aceste întrebări, eu, decumdată, nu am reușit să răspund.

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94.2 MHz

RADIO TOTAL

Telefon: 031.31.900 - 031.58.85

În fiecare zi, de luni pînă vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00:

Luni:
Război și pace - Mihai Tatulci

Marti:
Căinele de pază - Cornel Nistorescu

Miercuri:
Punct și virgulă - Carmen Bendovski

Joi:
Fiți întreprinzători - Teme economice

Vineri:
Taxiul de noapte - N.C. Munteanu

CRONICA MELANCOLIEI
ILEANA MĂLĂNCIOIU

Capul lui Moțoc

Într-un număr recent al revistei *Dilema*, Andrei Pleșu a publicat un eseu de o savoare ieșită din comun, în care divorțul întîrziat dintre putere și Corneliu Vadim Tudor este privit prin prisma bovarismului. Ideea de bază a textului său este că, nu numai ceea ce l-au făcut - din nimic - pe acest personaj și l-au împins cu minile lor pe scena social-politică, ci întreaga nație română (care nu întîmplător îl suportă), în cele din urmă, ar putea să spună: *Vadim sint eu*. Această concluzie, care nu decurge în mod necesar din analiza întreprinsă cu atita finețe, m-a determinat să mă pronunț și eu asupra subiectului în discuție, pe care plină în prezent reușim să îl ignor. Întrucît plec de la interpretarea lui Andrei Pleșu, voi sublinia de la bun început faptul că Flaubert era în măsură să spună: *Madame Bovary c'est moi* pentru că acest personaj s-a născut din capul său, ca Athena din capul lui Zeus. Or, după cum se știe, Vadim s-a născut pe acolo pe unde se naște toată lumea și, mai ales, prin culisele cele mai întunecate ale puterii. Cine ar fi în măsură să spună: *Vadim sint eu* nu are nici capacitățile nici motivațiile necesare introspecției care conduce spre această concluzie. Pe de altă parte, oamenii silii de împrejurări să ia act de acest

scandal care nu se mai termină nu cred că pot să fie puși cu toții sub semnul bovarismului, întrucît el presupune raportarea la un ideal și eșecul inevitabil determinat de distanța de netrecut dintre visul luat drept realitate și viața reală care nu este un vis. Dacă ar fi doar de ris înar nu și de plină, scandalul produs în jurul acestui divorț ne-ar face să ne gândim mai curînd la Topirceanu decît la Flaubert. Dar, din nefericire, tot ce s-a întîmplat în ultimii ani, a dus la o insatisfacție generală și la o revoltă difuză, greu de exprimat în cuvinte. Scoși dintr-ale lor prin tot ce-i apasă și silii să se întrebe ei înșiși ce vor, oamenii au ajuns încă o dată, aproape fără să știe cum, la răspunsul unanim: *capul lui Moțoc vrem*, care a marcat istoria noastră mai mult decît ne place nouă să credem. Noii actori care joacă aceeași veche dramă au prevăzut, fără îndoială, ce se va întîmpla, încă de pe cînd au acceptat să intre în scenă sub semnul celebrilor vorbe: *dacă voi nu mă vrei, eu vă vreau*, puze deasupra unui alt capitol al capodoperei lui Negruzi. Dar ei au știut la fel de bine și faptul că istoria nu mai poate să se repete întocmai. Așa stînd lucrurile, dușmanii nu au mai fost invitați la ospăț, ca pe vremea lui Alexandru Lăpușneanu, ca să i se ofere ficăciura

cite o porție de pilaf amestecat cu mîrgăritare și cite un servitor înarmat, care să-l poată înjunghia în spate. *Piramida de capete* care a cutremurat și la vremea aceea și mai tirziu istoria noastră, începe să nu mai sperie nici măcar copiii, de cînd, din motive strategice, a fost abolită pedeapsa cu moartea. Nu întîmplător, noua dramă se desfășoară cu economia de mijloace specifică artei moderne. S-a recursa astfel la un singur personaj necesar pentru ca, la nevoie, să poată să țină și locul slugilor și pe acela al odiosului vornic, pe care istoria l-ar fi ignorat cu desăvîrșire dacă nu ar fi fost oamenii aceia proști, dar mulți ce s-au trezit strigînd într-un singur glas: *capul lui Moțoc vrem*. Și dacă lui Vodă nu l-ar fi venit brusc ideea de a-i da satisfacție mulțimii revoltate, spunîndu-i jaluicului personaj, care începuse să se tirasă de la picioarele lui: „Du-te de mori pentru binele moșiei dumitale, cum ziceai înăuși cînd îmi spunea că nu mă vrea nici mă iubeste țeara”.

În zilele noastre, cînd toată lumea știe deja ce are de spus - ca la o repetiție generală - celebra replică a mulțimii a fost rostită clar, din capul locului, fiind evidente toate sentimentele și toate resentimentele cu care se poate ajunge încă o dată, în totală cunoștință de cauză, la cuvintele: *capul lui Moțoc vrem!*

Acesta a fost contextul în care a apărut ideea originală ca răspunsul să fie amînat la neașrit, iar cei care-l așteaptă să fie lăsați să fiarbă în suc propriu. Astfel au fiert și au fiert și au fiert, vreme de cinci ani și mai bine, și cred că mai fiarbă și acum, la fel de tare, așa în virtutea obișnuinței, chiar dacă focul este puțin mai scăzut. Contrar aparențelor, capul lui Moțoc nu a

căzut și nici n-o să cadă, pentru că nu cumva acei care l-au cerut să întelen-gă că au fost păcăliți și să strige că vor altceva.

În ce mă privește, nu l-am cerut niciodată și nu am să-l cer nici acum. Ceea ce nu înseamnă că aș vrea să-l văd mai departe cum șade (chipurile) să cadă de pe umerii stăpînului său (care șade încă în Sfatul Țării), ci pur și simplu că eu nu am ce face cu el. Să și-l păstreze sănătos - acolo unde crede dumealui de cuviință - domnul Agamiță Dandanache, care se gîndește că poate mai este nevoie de el și altă dată. Dar să nu creadă că ar putea potoli spiritele, încercînd să ne dea iluzia că lui Vadim i-ar fi făcut nu știu cine bordei în soare, iar cînd totul va fi gata va veni la el și tata. Frumosul *Cîntec de adormit Mitzura* cînd era mică nu ne mai poate face să ne culcăm pe urechea aceea. Ne-ar trebui un cîntec de adormit Mitzura acum, cînd e mare... Atît de mare încît, în situația în care se află, însuși Corneliu Vadim Tudor ar putea declara, cu îndreptățită mîndrie patriotică: *Mitzura sint eu!*, inversînd prisma prin care priveam lucrurile la început și reușind să cadă din nou în picioare.

Această doamnă *Bovary* a noastră ar reuși să-i deruteze prin originalitatea sa atît pe părintele său francez, cît și pe cel autohton, care, pus într-o asemenea situație, n-ar fi exclus să uite că el este un mare poet modern și să spună ca pe vremea lui Bolintineanu: „De ești tu acela, nu-ți sint tată eu”. Ar fi, fără îndoială, un mare păcat, dar și o mare binecuvîntare, întrucît așa ne-ar absolvi și pe noi pentru faptul că, în ruptul capului, n-am putea să o recunoaștem, nici măcar în memoria lui.

FESTIVALUL UNIUNII TEATRELOR DIN EUROPA

Teatrul „Lucia Sturdza-Bulandra“
Woyzeck
de Georg Büchner
regia Tompa Gábor

„Apocalipsul s-a produs. Singura șansă: întoarcerea spre personalitatea etică”. Acesta este crezul moral al regizorului și totodată motivul pentru care revine a treia oară în 15 ani la textul lui Büchner. Textului îi este aplicată, de astă dată, o lentilă de percepere virulent-ironică, în condițiile în care povestea frizerului ce și-a ucis concubina nu mai reprezintă, ca la 1821, un subiect real de senzație.

Deși se raportează la montări de referință (precum cea a lui Radu Penciulescu din 1970 de la Piatra Neamț - o reprezentare de mare forță emoțională - sau cea foarte densă a lui Alexa Visarion din 1980 de la Teatrul Giulești), Tompa Gábor își gîndește propria formulă de extremă limpezime, conform principiului său de a lăsa spectatorului o cit mai mare libertate de imaginație în interiorul „spațiului gol” al scenei. Excelentă soluția scenografică a lui T. Th. Cîmpe de a plasa în fundal trei guri de aerisire, trei uriașe ventila-toare, ce se dovedesc imense malaxoare care acoperă cu umbra lor individualitatea umană oprișmată, condamnată definitiv la alienare.

Spectacolul începe din fonier, unde publicul aproape că nu dă atenție cuștii de sticlă care-l înfățișează pe protagonist înghețat în *aeternitas* ca specie rară, tot mai rară. Interpretat de Mihai Constantin, *Woyzeck* e un *Candide* în uniformă militară, un martir desprins din cotidian, ingenuu, bonom, grăsuț,

admonestă permanent. În ciuda eforturilor lui de a fi pe placul celor de care depinde. Superiorilor le oferă corectitudinea, cinstea și docilitatea, iubitei bănuș, sănătatea și afecțiunea sa. Cu organismul slăbit de regimul în care-l obligă experimentul ridicol al hrănirii în exclusivitate cu mazăre, sensibilitatea i se exacerbează și are viziuni premonitorii.

Interpretată de Oana Pelea, Marie devine o persoană vulnerabilă, deoptrivă tentată și tenantă. Sub aparența de Sfîntă Fecioară gravidă, ea e resemnată în condiția ei de ființă supusă satisfacției necesităților și plăcerilor primare. Ea e totodată Evă perpetuu sedusă, ispitită de voluptate, virtual vinovată și de pruncucdere, de slăbiciune omenească.

Spectacolul de bilci reduce umanitatea la un joc de marionete. Remarcabil este visul cu bunican oniric supradimensionat. În acest rol, Ileana Predescu - în plan real o bătrînă oarecare, doborâtă de decrepitudine, în plan imaginar revenindu-i misiunea de a rosti pîda moralizatoare. Artificiu etic necesar pentru a amenda măcar în plan ideal, în perimetrul instanței teatrale, degenerarea și ostilitatea unui univers jalonat prin cîteva caricaturi terifiante. Doctorul e conceput de Cornel Scripcaru ca un psihopat practicînd o pseudostiință. Căpitanul este creionat de către Doru Ana ca autoritate dorizorie și volettără, ce-și dilată inactivitatea înepăt din teamă de moarte, ascunzîndu-și vidul sufletesc sub un pretins apetit muzical.

În spectacol se face simțită nevoia unei discrete corecturi a tonalităților: o surdă pîșă pasajelor de ridiculizare a stupidității (precum scena umplerii și golirii găleților de apă ce persifiază inutilitatea trudei sisifice) și o mai mare concentrare în momentele de tragic lirism, cărora merită să li se restituie ponderea întregă.

IRINA COROIU

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ

anunță programul

ARTSLINK

Programul se adresează artiștilor și administratorilor unor organizații artistice care doresc să participe la schimburi culturale internaționale. ARTSLINK oferă burse care acoperă cheltuielile legate de o ședere de 5 săptămîni într-o instituție artistică americană pentru tineri artiști și manageri culturali din Europa Centrală și de Est. Instituțiile gazdă vor asigura pregătirea practică a bursierilor în domeniul lor de interes, avînd prilejul să participe direct la activitatea instituțiilor respective. Ei vor putea de asemenea să intre în contact cu artiști și alte organizații din comunitatea respectivă.

Domeniile artistice la care se referă programul sînt: artele vizuale, artele spectacolului, media, design, literatură. Prin managerii culturali înțelegem persoane care se ocupă cu administrarea unor instituții, organizații sau programe artistice. Nu vor fi acceptați studenți, amatori, critici, ziariști, persoane implicate în activitatea de cercetare și de învățămînt sau persoane care au mai beneficiat de această bursă în anii precedenți.

Înscrierea pentru participare la program se face pe formulare ARTSLINK. Candidații vor trebui să prezinte de asemenea un scurt proiect pe care ar dori să-l realizeze ca bursieri ARTSLINK. Perioada de desfășurare a bursei va fi noiembrie-decembrie 1996.

Formulare și informații suplimentare puteți obține la:

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ BUCUREȘTI, Calea Victoriei 141, et. 2, sector 1, C.P. 1-827, tel. 311.21.92, fax 311.21.93 și la birourile FUNDATIEI SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ din: CLUJ, str. Tebei nr. 21, 3400, C.P. 1-73, 1-1084, tel. 064-420480 TIMIȘOARA, str. Semic nr. 10, 1900, tel. 056-199960, 130189 IAȘI, str. Moara de foc nr. 35, et. 7, 6600, tel. 032-252920, 252922

Termenul limită de înscriere: 11 decembrie 1995

